

גבולות היחידה: שמואל ב' פרק י"א**נושא היחידה: חטא דוד ובת שבע****מספר שיעורים: 2****כתבה: יעל גרוסברג****הקדמה:**

לפני הוראת הפרק, יש לקרוא את ההקדמה המופיעה במתווה המפורט.

למורה: פרק זה אינו פשוט כלל ללימוד, ומצריך תשומת לב וחשיבה מקדימה מה נכון לומר לכיתתך וכיצד להציג את הדברים באופן המיטבי: להביא את דברי הכתוב בפני התלמידים כפי שהם, אך גם להתאים זאת לרמת ידיעתם והבנתם בתחום זה.

מעבר לכך, יש הזדמנות דווקא בפרק זה, להנחיל לתלמידים את היחס לגדולי האומה, ולהדגיש כי אנו מסתכלים על גדולי האומה כננסים אל מול ענקים, גם כאשר ישנם חטאים. התורה והנביא אינם מסתירים זאת, משום שגם מהנפילות ניתן ללמוד הרבה, כל עוד אנו מסתכלים על הדברים באופן הנכון והראוי. בפרק זה ניתן ללמוד רבות על דוד, דווקא מתוך יחסו לחטאו.

נשתדל בעז"ה להניח בסיס ללימוד המאפשר הסתכלות ולמידה אלו. אך כפי שהקדמנו, חשוב להתאים זאת לכיתה ולחשוב היטב לפני ההעברה בפועל.

כללי:

כאשר העם נמצאים במלחמה, מתהלך דוד על גג ביתו ורואה אישה יפה. לאחר בירור מיהי אישה זו, מבין דוד כי זוהי בת שבע, אשת אוריה החיתי, הנמצא במלחמה. דוד מזמין אותה לביתו ונמצא עמה ביחידות. לאחר זמן מה, מודיעה לו בת שבע כי היא בהיריון. דוד נאלץ למצוא פתרון לבעיה. בתחילה, הוא מזמין את אוריה לחזור מן המלחמה ולהיות עם אשתו, כדי שהוא יחשוב שאשתו בהיריון ממנו, אך ניסיון זה נכשל, מכיוון שאוריה לא הסכים לרדת לביתו כאשר העם וארון ה' נמצאים במלחמה. על כן, שלח דוד מכתב ליואב שר הצבא, ובו הוא ביקש ממנו כי יציבו את אוריה בקדמת המלחמה, וכך יגרמו למותו. אוריה מת, ולאחר האבל, אוסף דוד את בת שבע אל ביתו ומתחתן איתה.

פתיחה:

עקב מורכבות פרק זה, חשוב להקדים לו הקדמות. אנו מציעים שתי הקדמות: האחת - כללית ועוסקת באישיותו של דוד, כמסגרת ללימוד הפסוקים, והשנייה - נוגעת להסבר המעשה, והיא על פי שיטת ר' שמואל בר נחמני במסכת שבת (ראו מתווה מפורט).

פתיחה א'-

המורה יאמר לתלמידים שיתארו לעצמם שמגיע ילד חדש לכיתה, שלא שמע מעולם על דוד המלך. עליהם לתאר את דמותו ותכונותיו של דוד - מי הוא היה.

המורה יכתוב על הלוח בגדול: דוד המלך,

ומתחת לכך את כל תשובותיהם. עליהם לבסס את דבריהם על כל הפרקים שלמדו עד כה.

במקרה הצורך, יש לעודד את התלמידים ולהזכיר להם נקודות כדי להגיע למקסימום תכונות. לדוגמה (אלו נקודות שתלמידים העלו. נלקט מתוך שיעור שנעשה בפועל):

עניו, צדיק, איש אמת, נדיב, אוהב ה' ממש, שופט לטוב, אמיץ, כישרוני, לוחם, חכם, עדין, כתב את ספר תהילים = איש תפילה, הכרת הטוב, איש חסד.

לאחר שהתלמידים יאמרו את התכונות אשר מאפיינות את דוד, יסביר המורה כי אכן דוד המלך היה איש עצום, אוהב ה' וצדיק, אדם עניו ומלא בהכרת הטוב (יש להשתמש בדוגמאות שנאמרו ע"י התלמידים).

אך "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז', כ'), ואנו היום נלמד פרק לא פשוט, על חטא שחטא דוד. אך חשוב שנזכור כל העת, גם בזמן הנפילה, מיהו דוד המלך. נבין כי אנו מסתכלים עליו מלמטה למעלה. החטא קיים, אך עדיין זהו דוד המלך, על מעלותיו הרבות. וגם מצורת ההתמודדות שלו לאחר הנפילה, נראה כי יש לנו הרבה מה ללמוד מדמותו.

פתיחה ב'-

המורה יתלה על הלוח בריסטול שעליו כתובות המילים **גט כריתות**.

המורה ישאל את התלמידים: האם אחת מן המילים מוכרת לכם? גט. מהו גט? כאשר אדם מתגרש מאשתו, הוא נותן לה מסמך הנקרא 'גט', וכך הם אינם נשואים עוד.

חז"ל אומרים, כי "כל היוצא למלחמת בית דוד, כותב גט כריתות לאשתו" (מסכת שבת, דף נ"ו עמוד א'). כלומר, כדי שלא יהיה מצב שבמהלך המלחמה ימות הבעל ולא יהיה עליו

מידע, וכתוצאה מכך אשתו תישאר עגונה ולא תוכל להתחתן, הוחלט כי כל היוצאים למלחמה, נותנים גט לנשותיהם על תנאי. כאשר יחזרו הבעלים מן המלחמה, גט זה יתבטל. ← למורה: הקדמה זו חשובה, כדי שיהיה ברור לתלמידים מדוע דוד לא חטא ב"אשת איש", שזהו חטא חמור ביותר. אמנם עדיין ישנו חטא וכשל מוסרי, אך אין להשוותו לעוון חטא "אשת איש".

לימוד הפסוקים:

קריאת פסוקים א'-ה'

"ויהי לתשובת השנה"- לאחר ששבה השנה. הסיפור בפרק זה מתרחש שנה לאחר הפרק הקודם.

יואב ואנשי הצבא נמצאים במלחמה אל מול עמון.

"לעת צאת המלאכים" - זוהי הזדמנות לדקדק בקריאה על פי הניקוד: מלכים (המ"ם בשווא. רבים של מלך); ורש"י ביאר "יש עת בשנה שדרך החילות לצאת, כשהארץ מלאה קמות והסוסים מוצאים תבואה בשדה לאכול".

היכן דוד נמצא? בביתו.

מה הוא עושה? מתהלך על הגג, ולפתע הוא רואה אישה יפה מתרחצת. הוא מברר מי זאת, ומגלה כי זו בת שבע, שבעלה נמצא במלחמה.

אפשר להוסיף לילדים קצת ריאליה. בימי קדם, החצר של הבית הייתה מרכז העניינים. בפנים ישנו. אך בחוץ בישלו ועשו את שאר הדברים. לכן כל בית היה מוקף בגדר, כדי שתישמר הפרטיות ולא יהיה היזק ראייה. (האישה רחצה בחצרה ולא בגג. לא סוחבים מים לגג.) הארמון היה במקום גבוה, וגג הבית היה גבוה, וכך נזדמן לדוד באקראי מראה האישה.

דוד שולח מלאכים = שליחים, אשר קוראים לבת שבע לבוא אליו, ודוד שוכב עמה/נמצא איתה ביחידות כדרך איש ואישה נשואים.

← למעוניינים להוסיף מדרש חז"ל ממסכת סנהדרין, נביא אותו כאן:

המדרש מתייחס למעשה, הרי עולות כאן שאלות לא פשוטות: כיצד דוד מסתכל לתוך מקום פרטי, ומדוע הוא ראה את בת שבע מתרחצת? ומדוע הלך אחר יצרו?

תשובה מופלאה ניתן למצוא בגמרא במסכת סנהדרין (ק"ז, ע"א), שם מסופר כי דוד ביקש מהקב"ה שיזמן לו ניסיון כמו הניסיונות שניתנו לאבות, ומתוך אהבתו לה', הוא יעמוד בניסיון. אך לאחר בקשתו, נדמה לו השטן כציפור מופלאה. ניסה דוד לצוד את הציפור, וחיצו פגע בחלון החדר בו רחצה בת שבע. מכיוון שהוא ביקש את הניסיון, היה לו יצר הרע גדול מאוד, והוא לא הצליח התגבר. מכאן אנו לומדים כי אל לנו לחפש ולבקש ניסיונות – "אל תביאנו לא לידי ניסיון ולא לידי בזיון".

← ולמסבירים על פי דברי חז"ל שהוצעו לעיל, בנקודה זו יש להזכיר את גט הכריתות אשר דיברנו עליו, ולהדגיש כי דוד לא חטא בחטא "אשת איש", מכיוון שאוריה נתן גט לבת שבע אשתו. עדיין, בהמשך נראה כיצד נתן הנביא מוכיח אותו קשות על מעשה זה.

לאחר זמן קצר, בת שבע שולחת שליח לדוד ואומרת לו כי היא בהיריון.

כעת נראה כי דוד מנסה לפתור את הבעיה שנוצרה.

מה עושה דוד?

קריאת פס' ו'-י'

1. דוד קורא לאוריה מן המלחמה. הוא שואל אותו בשלום המלחמה, ומצפה כי אוריה ירד לביתו ויהיה עם אשתו, וכך לא ייוודע מעשהו.
התוצאה: אוריה הולך לישון יחד עם העבדים ואינו יורד לביתו, משום שאינו רוצה לשמוח ולהיות עם אשתו כאשר כלל העם נמצא בצרה (יש מכאן לימוד גדול, על שותפות עם כלל העם בשעת קושי).

קריאת פס' י"ב-י"ג

2. דוד אומר לאוריה להישאר יום נוסף, והפעם משקה אותו בייין, כדי שיהיה שיכור וילך לביתו.
התוצאה: גם כאשר היה אוריה שיכור, הוא לא הסכים לרדת לביתו, ותכניתו של דוד נכשלה.

קריאת פס' י"ד-י"ז (כדאי להקדים לפני הקריאה ולומר לתלמידים כי הפסוקים הבאים אינם פשוטים, ואף חז"ל אומרים כי זהו החטא העיקרי של דוד.)

3. דוד שלח עם אוריה מכתב ליואב, ובו הוא ביקש ששימו את אוריה בקדמת המלחמה, שם המלחמה חזקה מאוד ונמצאים החיילים המאומנים ביותר. מכיוון שאוריה אינו מהחיילים המצטיינים, הוראה זו תגרום באופן כמעט ודאי למותו ← עולה השאלה: כיצד דוד העז לשלוח עם אוריה מכתב כה אישי ומסווג, בו כתובים דברים כנגדו?

כדי להבין זאת, יסביר המורה על אופן שליחת המכתבים בעבר ועל סגירתם ע"י בולה, כך שלא הייתה אפשרות לקרוא את המכתב מבלי שהבולה תישבר ויראו זאת. מומלץ להראות זאת באופן ממשי בעזרת לקיחת בריסטול בצבע קלף, שעליו יכתוב המורה מראש את אשר כתב דוד במכתב. את הבריסטול יש לגלגל ולסגור את סופו בעזרת חימר/ פלסטלינה. ניתן גם להראות תמונה של בולה - מצורף בהרחבות.

התוצאה: אוריה מת.

קריאת פס' י"ח-כ"ד

יואב שולח שליח לדוד, לספר לו על תוצאות המלחמה.

מִי הִכָּה אֶת אַבְיִמֶלֶךְ בֶּן יִרְבֵּשֶׁת? יואב יודע שדוד נזהר מאוד בדרכי המלחמה, וכי הוא עלול לבעוס על האבדות בנפש במלחמה מול חומות העיר. ידוע לכול שהאזור הסמוך לחומות, מהווה מעין שטח נחות עבור התוקפים, עד כדי כך שגם אישה חלשה יכולה לנצל את יתרון הגובה ולהרוג לוחמים מיומנים באמצעות אבן. התקדים הידוע לעניין זה הוא של האישה מתבץ שהרגה את אבימלך באמצעות "פֶּלַח רֶכֶב" - אבן טחינה ביתית. זוהי הזדמנות מצוינת לתרגל את ההתמצאות בתנ"ך ולתת לתלמידים להזכיר לנו: "מִי הִכָּה אֶת אַבְיִמֶלֶךְ בֶּן יִרְבֵּשֶׁת", תוך איתור הפרק מספר שופטים וקריאה מתוכו.

על כן, מנחה יואב את השליח, שאם יכעס דוד וישאל אותו מדוע הם התקרבו לחומה, יאמר לו השליח כי גם אוריה מת.

השליח מגיע לדוד ומספר לו זאת.

מהי תגובתו של דוד? "כי כזו וכזה תאכל החרב"- כך זה במלחמה.

(לשיקול המורה, האם לגעת פה בשאלה האם תשובת דוד נאמרה ממקום שאינו "נקי", מכיוון ששמח לשמוע כי אוריה מת.)

פס' כ"ו-כ"ז

בת שבע מצטערת ומתאבלת על מות בעלה. לאחר ימי האבל, אוסף אותה דוד לתוך ביתו ומתחתן איתה, ונולד להם בן.

לכאורה נראה שהסיפור נגמר ודוד יכול לנשום לרווחה.

אך מהן המילים האחרונות בפרק?

"וירע הדבר אשר עשה דוד בעיני ה'".

אמנם אף אחד לא יודע על מה שקרה, אמנם דוד "הצליח" לסיים בטוב את הסיפור - אך יש השגחת ה' בעולם, והקב"ה רואה הכול, ובעיניו מעשהו של דוד רע מאוד.

הצעות להמחשה:

סיעור מוחות- התלמידים יעלו מתוך ידע קודם, שלל תכונות ומידות של דוד, כדי להעצים את דמותו לפני הלמידה על חטאו.

המחזה- של המפגש בין דוד לאוריה ושל הניסיון של דוד לגרום לאוריה לרדת אל ביתו.

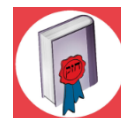
מכתב עם בולה- להמחשת המכתב ולהבנה כיצד דוד לא פחד לשלוח עם אוריה מכתב עם מידע אישי על אודותיו.

מסרים והפנמה:

- א. הבנת גדלותו של דוד, מעלותיו ותכונותיו, על אף החטא החמור בו חטא.
- ב. הבנה כי במהלך החיים ישנן התמודדויות לא פשוטות למול היצר הרע. עלינו להתגבר על רצוננו, גם כאשר אין זה פשוט.
- ג. "עבירה גוררת עבירה" – במהלך השתלשלות הסיפור, ניתן לראות כיצד החטא הראשון עם בת שבע הוביל את דוד לחטא גרימת מותו של אוריה. על פי חז"ל, אף עיקר חטאו של דוד היה בחטא האחרון – מותו של אוריה.

סיכום:

בפרק זה ראינו, כי בזמן שצבאו של דוד יצא למלחמה, דוד ראה את בת שבע מתרחצת והביא אותה אליו. מכיוון שבת שבע הייתה בהיריון, ניסה דוד בשלוש דרכים לפתור את הבעיה אליה נקלע, ובכך גרם למותו של אוריה במהלך המלחמה. לאחר מותו של אוריה, לקח דוד את בת שבע לאישה, אך מעשהו היה רע בעיני ה'.

א. בתלמוד בבלי, מסכת עבודה זרה ד' מובא:
"אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: לא דוד ראוי לאותו מעשה (בבת שבע)
ולא ישראל ראוי לאותו מעשה (בחטא העגל). לא דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב:
'ולבי חלל בקרבי'; ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, דכתיב: 'מי יתן והיה לבבם זה
להם ליראה אותי כל הימים', אלא למה עשו? לומר לך: שאם חטא יחיד, אומרים
לו: כלך אצל יחיד (ולמד תשובה מדוד), ואם חטאו ציבור, אומרים להן - לכו אצל
ציבור (ולמדו תשובה מדור יוצאי מצרים)".

ב. בולה: <http://mountofolives.co.il/wp-content/uploads/2015/10/163-500x383.jpg>

